

bywających do Rzymu duże nią zainteresowanie, szacunek i sympatię. Z tych też racji monografia prof. Z. Witkowskiego zasługuje na zachętę do jej przeczytania.

Ks. Czesław Rychlicki

Jerzy Szyran OFMConv, *Dialogalny charakter przymierza małżeńskiego. Studium teologiczno-moralne*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2010, ss. 367.

U progu swojego małżeńskiego życia, każda para w obliczu Boga i wspólnoty Kościoła zawarła sakramentalne przymierze, będące konsekracją ich miłości i fundamentem małżeńskiej jedności. Na co dzień jedność małżeńską buduje się przez dialog, komunikację. Jeśli małżonkowie przestaną ze sobą rozmawiać, dzielić się swoim przeżyciami i doświadczeniami, trudno im będzie doświadczyć prawdziwej komunii. Wejście w dialog, zakłada zawsze postawę aktywną, gotowość, by mówić oraz gotowość, by słuchać i przyjąć współmałżonka w jego własnym odbiorze rzeczywistości. Zawsze chodzi tu o relację zorientowaną na drugiego, o bycie „z” i „dla” współmałżonka. Dialog w małżeństwie jest niezbędny do tego, aby małżonkowie mogli przed sobą stawiać w prawdzie, obdarowywać drugiego sobą, swoim, jakże odmiennym sposobem przeżywania i postrzegania świata. Dialog to „wpuszczenie” współmałżonka do „mojego” świata: radości, lęków, doznań, przemyśleń, nadziei i planów – wszystkiego, co tworzy moje „ja”, gdzie drugi człowiek, nawet najbliższy nie ma dostępu, jeśli sam(a) mu nie „otworzę drzwi”.

W tej perspektywie dialog małżeński jest chwilą szczególnego działania łaski sakramentu małżeństwa. Przyjmując i udzielając sobie nawzajem tego sakramentu małżonkowie podjęli odpowiedzialność za siebie nawzajem, przysięgli budować swą jedność w Bogu i razem podążać do Boga. Oddając się jedno drugiemu, razem oddali się Bogu, „wpuścili” Go do swojego małżeńskiego „my”. Bóg zawarł z nimi przymierze, zobowiązał się podtrzymywać ich, chronić i prowadzić przez drogi życia ku pełni świętości. Aby łaska sakramentalna była skuteczna, małżonkowie muszą pozostawać w dialogu ze samymi sobą i z Bogiem. Muszą być świadomi, że łaska ta jest zawsze obecna w ich miłości, która jednak wymaga nieustannego potwierdzenia przez słowa i konkretne czyny.

Jak wskazują badania socjologiczne, to właśnie zanik dialogu jest główną przyczyną głębokiego kryzysu, który współcześnie przeżywa wiele małżeństw. Dobitym tego świadectwem, a zarazem potwierdzeniem postawionej tezy jest rozprzestrzeniająca się plaga rozwodów, która dotyka także i nasze społeczeństwo.

W zasygnalizowaną problematykę dialogalnego charakteru wspólnoty małżeńskiej jakże trafnie wpisuje się książka – przygotowana jako rozprawa habilitacyjna – autorstwa o. dr. Jerzego Szyrana OFMConv pt. *Dialogalny charakter przymierza małżeńskiego. Studium teologiczno-moralne*.

O. dr Jerzy Szyran jest wykładowcą teologii moralnej w WSD OO. Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach. Cenzorem kościelnym książek i treści religijnych dla Wydawnictwa Kurii Prowincjalnej OO. Franciszkanów w Warszawie i dla Wydawnictwa OO. Franciszkanów w Niepokalanowie. Autorem wielu publikacji naukowych z zakresu teologii moralnej na łamach kwartalnika „Collectanea theologica” i „Homo Dei”, rocznika teologicznego „Lignum vitae”, „Łódzkich Studiów Teologicznych” oraz popularnonaukowych w dwumiesięczniku „Posłaniec św. Antoniego z Padwy”, miesięczniku „Rycerz Niepokalanej” i na katolickiej stronie internetowej „Mateusz”. Cały dorobek naukowy Autora został zamieszczony na jego stronie internetowej: www.szyran.republika.pl

Omawiana książka składa się z pięciu rozdziałów podzielonych na paragrafy, poprzedzonych „Wykazem skrótów”, „Bibliografią” i „Wstępem”.

Pierwszy rozdział zatytułowany: *Małżeństwo odzwierciedleniem miłości Boga* posiada dwa paragrafy. Pierwszy z nich przedstawia genezę przymierza małżeńskiego. Autor wychodząc od relacji Osób Trójcy Świętej, ukazał znamienne analogie pomiędzy relacjami Boga-Ojca z Bogiem-Synem a przymierzem małżeńskim. W kolejnych punktach Autor zaprezentował biblijny obraz idei małżeństwa, które swe źródło czerpie z odwiecznego planu Stwórcy, zrealizowanego w akcie stworzenia świata i człowieka, jako mężczyzny i niewiasty, powołanych do spełnienia właściwych dla siebie zadań i celów.

W paragrafie drugim Autor podjął się próby zdefiniowania miłości, jako siły sprawczej małżeństwa. Definicja ta określa również cechy i działanie miłości, które w przełożeniu na życie małżeńsko-rodzinne tworzą z „ja” i „ty” mężczyzny i kobiety nowe „my” – *communio personarum*, które tworzy z nich jedność w wymiarze duchowym i życiowym. Owa jedność znajduje swoje przełożenie także na relacje w wymiarze seksualnym, jako znaku jedności i płodności, do której małżonkowie zostali powołani na mocy Bożego zamysłu.

Drugi rozdział noszący tytuł: *Dialog małżeński jako spotkanie współmałżonków* tworzą dwa paragrafy, z których pierwszy dotyczy komunikacji interpersonalnej, drugi zaś komunikacji w relacjach małżeńskich. Pierwsza część rozdziału podaje definicję oraz cele komunikacji, uwzględniając werbalne i niewerbalne sposoby nadawania komunikatów. Część druga została poświęcona formom dialogu małżeńskiego, w którym w jego płaszczyźnie werbalnej na pierwszy plan wysuwa się tzw. „obowiązek zasiadania”, który stanowi właściwy dialog na płaszczyźnie horyzontalnej mąż-zona oraz wertykalnej małżonkowie-Bóg. Zaś dialog małżeński na poziomie niewerbalnym rozkłada się na dwa aspekty: gesty dnia codziennego, które powinny być znakiem ich wzajemnej miłości i szacunku dla siebie oraz dialog jako „mowa ciała”, gdzie małżonkowie w intymnych aktach wyrażają swoją miłość i jedność.

W zakończeniu tego rozdziału zostały poddane możliwości dialogu w związkach niesakramentalnych, gdzie pomimo nieprawidłowej sytuacji prawno-moralnej, dialog jest potrzebny i możliwy.

Kolejny trzeci rozdział opatrzono tytułem: *Realizacja przymierza małżeńskiego w sakramentalnych znakach*. Na jego treść składają się cztery paragrafy. W pierwszym omówiono działanie i skutki sakramentów jako zbawczych środków w Kościele. Drugi zawiera analizę odpowiedzi człowieka na zaproszenie do miłości i świętości. Jedną z wielu możliwych odpowiedzi jest małżeńska droga świętości, na której małżonkowie wzajemnie się uświęcają i zdużają do pełni życia w Bogu. Owocem analiz dwóch pierwszych paragrafów jest trzeci, który osadza sakramenty Eucharystii, Pokuty i Chorych w kontekście przysięgi małżeńskiej, jako jej realizację i wypełnienie. W kolejny czwartym paragrafie Autor poddał analizie słowa przysięgi małżeńskiej oraz ich przełożenie na poszczególne sakramenty Kościoła. Ostatnia część została poświęcona omówieniu znaczenia różnych sakramentaliów w życiu małżeństwa i rodziny, jako znaku ich wiary, modlitwy i odnoszenia do Boga różnych wydarzeń życia i dnia codziennego.

Czwarty rozdział poświęcony modlitwie w życiu małżonków i rodziny chrześcijańskiej nosi tytuł: *Modlitwa chrześcijańska w życiu małżonków*. Tworzą go trzy paragrafy. Pierwszy – podejmuje temat znaczenia modlitwy w życiu człowieka i ukazuje rzeczywistość modlitwy i jej znaczenie w życiu chrześcijańskim. Drugi – omawia różne formy modlitwy obecne w duchowości chrześcijańskiej, począwszy od najczęściej spotykanych form, jak modlitwa uwielbienia czy dziękczynienia, a skończywszy na kontemplacji i medytacji czy modlitwie wewnętrznej. Trzeci – dotyka

znaczenia i form modlitwy w życiu małżeńsko-rodzinnym. Zostały w nim ukazane trzy najbardziej adekwatne dla sposobu życia rodziny formy modlitwy: „Modlitwa Pańska”, różne formy modlitwy Pismem świętym oraz modlitwa różańcowa.

Ostatni piąty rozdział stanowi swego rodzaju przełożenie dotychczasowych analiz na zewnętrzne formy oddziaływania pary małżeńskiej. W rozdziale tym noszącym tytuł: *Apostolstwo jako promieniowanie dialogu małżeńskiego*. Autor w trzech częściach podjął próbę ukazania apostołstwa małżonków w łonie własnej rodziny oraz na zewnątrz. Po omówieniu rozwoju idei apostołstwa i jego znaczenia dla dziejów Kościoła, Autor ukazał rodzinę jako miejsce spotkania jej członków na dialogu z Bogiem. Na tym tle wyrasta inny wymiar apostołstwa małżonków, podejmowany poprzez wychowanie swoich dzieci, które są kształtowane przez rodziców na bazie ich własnego świadectwa życia i miłości. W końcowej części ukazane zostało apostołstwo w wymiarze zewnętrznym: w pracy zawodowej oraz miłości ubogich i potrzebujących.

Układ książki jest metodologicznie poprawny oraz ukazuje analityczne podejście Autora do tytułowego zagadnienia. Całość cechuje logiczny związek poszczególnych rozdziałów, teologiczna głębia oraz kompletność ujęcia. Treść jest klarowna, co świadczy o rzetelnej i pogłębionej refleksji Autora nad omawianym zagadnieniem oraz niewątpliwe doświadczenie duszpasterskie. Na uwagę zasługuje również obszerna bibliografia.

Nie ulega wątpliwości, że dużym walorem recenzowanej książki jest komunikatywny język przekazu, co czyni ją dostępną i zrozumiałą nie tylko ścisłego grona badaczy problemu, ale szerokiego ogółu. Takie też było założenie Autora, czego potwierdzenie znajdujemy w jego własnych słowach zawartych w „Zakończeniu”: *praca winna mieć charakter pracy badawczo-naukowej, ale jednocześnie kierowana jest do małżonków, którzy mogą korzystać z zawartych w niej treści by odbudować, konsolidować i ubogacać swoje związki* (s. 338). W związku z tym publikacja ta może służyć nie tylko małżonkom, ale także jako pomoc dydaktyczna dla studentów teologii małżeństwa i rodziny, duszpasterzy i członków Ruchu „Domowy Kościół”.

Dialog jest podstawowym środkiem, narzędziem budowania jedności w małżeństwie. Wymaga on troski, pielęgnowania, zakłada pewnego rodzaju twórczy wysiłek i zaangażowanie woli. Całe życie małżeńskie staje się w ten sposób szkołą dialogu z jej „obowiązkiem zasiadania” *gdzie małżonkowie na rozmowie dochodzą do wspólnych wniosków, decyzji i kompro-*

misów, jednocząc się w odkrywaniu siebie, odnawianiu swej miłości i na nowo podejmując wspólną drogę do świętości (Wstęp, s. 44).

Należy żywić nadzieję, że książka ta stanie się przede wszystkim swoistym „podręcznikiem dialogu” zwłaszcza dla tych małżeństw, w których jest zbyt wiele „cichych dni”.

Dk. Jacek Jan Pawłowicz

Marek Karczewski, *Reinterpretacja Księgi Rodzaju w Apokalipsie św. Jana*, Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, nr 55, Olsztyn 2010, ss. 259.

Temat reinterpretacji tekstów Starego Testamentu, tj. pierwszej części Biblii, w Nowym Testamencie, czyli drugiej części Biblii, jest niezwykle interesujący. Wielu badaczy uważa, że Nowy Testament jest *de facto* niczym innym, jak komentarzem do Starego Testamentu. Na ten związek zwróciła uwagę soborowa Konstytucja o Objawieniu Bożym (*Dei Verbum*), która, cytując św. Augustyna, podkreśliła: „Bóg sprawca natchnienia i autor obydwu Testamentów, mądrze postanowił, by Nowy Testament był ukryty w Starym, a Stary w Nowym znalazł wyjaśnienie. Bo choć Chrystus ustanowił Nowe Przymierze we krwi swojej (por. Łk 22,20; 1 Kor 11,25), wszakże księgi Starego Testamentu, przyjęte w całości do nauki ewangelicznej, w Nowym Testamencie uzyskują i ujawniają swój pełny sens (por. Mt 5,17; Łk 24,27; Rz 16,25–26; 2 Kor 3,14–16) i nawzajem oświetlają i wyjaśniają Nowy Testament” (KO 16). Na relację między Starym i Nowym Testamentem zwraca uwagę także obecny papież Benedykt XVI w swojej posynodalnej adhortacji „*Verbum Domini*. O Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła”, kiedy mówi zarówno o decydującej wartości argumentacji Nowego Testamentu, opartej na tekstach Starego Testamentu, jak i wypełnieniu Pisma (Starego Testamentu) w Nowym Testamencie w jego trzech wymiarach: ciągłości w stosunku do Objawienia Starego Testamentu, zerwania oraz spełnienia i przewyższenia, czy też oryginalności lektury chrystologicznej Starego Testamentu (por. VD 40.41). Powstało wiele opracowań, które patrzą na obecność Starego Testamentu w Nowym w kluczu sprecyzowanym przez Benedykta XVI (ciągłość, zerwanie, spełnienie i przewyższenie). Znakomitym opracowaniem na temat tych związków jest pozycja wydana pod redakcją